

ГЕОГРАФИЯ И ПРИЯТЕЛИ

Сборник

**В чест на 60 годишнината
на проф. д-р Веселин Бояджиев
и на 35 години преподавателска работа
в СУ „Св. Климент Охридски“**

Парадигма
София, 2016

ГЕОГРАФИЯ И ПРИЯТЕЛИ

СБОРНИК

ГЕОГРАФИЯ И ПРИЯТЕЛИ
Сборник

© Автор – колектив

© Събрал и наредил: Проф. д-р Веселин Бояджиев

© Издателство „Парадигма“, 2016

ISBN 978-954-326-273-1

ЗА ИМЕНАТА ПИЛИГРИМИ В БЪЛГАРСКАТА ОЙКОНИМИЯ НА ВАРНЕНСКОТО КРАИЩЕ	169
<i>Димитър Маринов</i>	
ТИПОЛОГИЯ НА СПОРАЗУМЕНИЯТА ЗА РЕГИОНАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА ИНТЕГРАЦИЯ.....	177
<i>Едуард Маринов</i>	
ИЗМЕНЕНИЯТА В ГЕОГРАФСКАТА СТРУКТУРА НА ВЪНШНОИКОНОМИЧЕСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ	190
<i>Емил Панушев</i>	
УСТОЙЧИВО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И УСВОЯВАНЕ НА ФИНАНСОВИ РЕСУРСИ ОТ СТРУКТУРНИТЕ ФОНДОВЕ НА ЕС В БЪЛГАРИЯ	201
<i>Емилия Патарчанова</i>	
ГЕОГЛОБАЛИСТИКАТА И ТРАНСМУТАЦИИТЕ НА ИСТОРИЯТА	214
<i>Желязко Стоянов</i>	
ЗА ПЪТЕШЕСТВИЯТА, НАУЧНИЯ ТУРИЗЪМ И ГЕОГРАФИЯТА (РАЗМИСЛИ НА ФИЛОСОФА)	224
<i>Живко Гешев</i>	
КАРСТОВИТЕ ЛАНДШАФТИ И ТЯХНАТА УЯЗВИМОСТ ОТ ПРОЦЕСИТЕ НА ЗАМЪРСЯВАНЕ В ОКОЛНАТА СРЕДА	236
<i>Зорница Чолакова</i>	
ТЕНДЕНЦИИ В ДИНАМИКАТА НА БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО В СОЦИАЛНО- ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ТЕРИТОРИАЛНИ СИСТЕМИ ШУМЕН, НОВИ ПАЗАР, КАСПИЧАН, ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ	246
<i>Ивайло Владев</i>	
ТЕНДЕНЦИИ В ОБЯВЯВАНЕТО НА ГОЛЕМИ МОРСКИ ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ (ПО ПРИМЕРА НА ОКЕАНИЯ)	255
<i>Ивайло Стаменков</i>	
ВИНЕНИЯТ ТУРИЗЪМ - ВЪЗМОЖНОСТ ЗА РАЗНООБРАЗЯВАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ ПРОДУКТ.....	267
<i>Иван Марков</i>	
ОСОБЕНОСТИ И ПРОЯВЛЕНИЯ НА БИЗНЕС КОМУНИКАЦИЯТА ВЪВ ВИРТУАЛНА СРЕДА	279
<i>Иванка Мавродиева</i>	
АРМЕНЦИТЕ В БЪЛГАРИЯ - СПАСЯВАЙКИ СЕ ОТ УНИЩОЖАВАНЕ	289
<i>Искра Баева</i>	
ПРЕЗИДЕНТСКИ ИЗБОРИ - 2006 Г.	301
<i>Калин Йосифов</i>	
ГЕОИКОНОМИКАТА ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА НОВАТА ИКОНОМИЧЕСКА ГЕОГРАФИЯ.....	308
<i>Камен Петров</i>	
ФИНАНСОВА ЕТИКА	321
<i>Катя Личева</i>	
ГЕОГРАФСКИ АСПЕКТИ НА МИГРАЦИОННИТЕ БЕЖАНСКИ ПОТОЦИ ПРЕЗ 20 В.	330
<i>Климент Найденов</i>	

ТИПОЛОГИЯ НА СПОРАЗУМЕНИЯТА ЗА РЕГИОНАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА ИНТЕГРАЦИЯ

Едуард Маринов¹

Интеграционните отношения са обективен и закономерен резултат от развитието на световното стопанство и международните икономически отношения. С увеличаване на обема на търговията и взаимосвързаността на националните икономики се стига до интернационализация на производството. Световното стопанство се изгражда все повече не от затворени национални стопанства, а от отворени икономики, с висока степен на взаимовръзка и взаимозависимост в общото си развитие. Постепенно то става една цялостна възпроизводствена система, а не комплекс от взаимосвързани национални стопанства. Интернационализацията изразява процеса на намаляване на обособеността на стопанствата и преодоляване на икономическия национализъм. Процесът е особено интензивен след Втората световна война, протича с качествено нови характеристики и определя динамизма на интеграционните връзки.

Тази обобщаваща предпоставка на интеграционното развитие може да се конкретизира в бързото нарастване на обема на търговията между националните икономики, което изисква съвместните усилия за насърчаване и регулиране; динамиката на капиталовото движение, което сближава националните възпроизводствени процеси и ги превръща в грижа на общата политика; засилването на икономическата зависимост между националните стопанства, което изисква синхронизиране на управлението и обща загриженост за икономическото развитие; бързия растеж на транснационалния бизнес, за който националните граници губят смисъл и който стимулира наднационалните характеристики на икономиката, и т.н. Освен от икономическите предпоставки интеграционните процеси се предопределят от политически причини, от исторически традиции, културни и психологични фактори и т.н.

---

¹ Ас., д-р, ИИИ – БАН

Същност на икономическата интеграция

Терминът „интеграция“ означава възстановяване на нещо в неговата цялост. С него се характеризира голямо разнообразие от връзки на взаимна зависимост и преплитане на обществените отношения в група държави. Понятието „икономическа интеграция“² се използва за характеризиране на различни сфери на международни икономически взаимоотношения и процеса на приобщаване на отделни икономики за осъществяване на свободна търговия. В тесен смисъл, в който ще бъде разглеждана тук, икономическата интеграция се отнася до премахването на дискриминационните бариери в търговията между определен брой страни и установяването на елементи на сътрудничество между тях. Икономическата интеграция представлява също обективен процес на преплитане на процесите в националните стопанства в резултат от развитието на съвременните производствени сили и постиженията в научно-техническата област. Като форма на икономическо въздействие тя създава по-благоприятни условия за овладяване на изгодни позиции в световното стопанство и в международните отношения. На практика интеграцията се развива като стопанско-политически обединения на базата на междудържавни споразумения.

Според Балаша (Balassa, 1961, с. 1) икономическата интеграция може да се дефинира като „премахване на дискриминацията в определен регион“, а за Канерт (Kahnert et al, 1969) тя е „процес на прогресивно премахване на дискриминацията, породена от националните граници“. Ето защо от теоретична гледна точка мерките, които само намаляват дискриминацията между държавите, се разглеждат като сътрудничество, а не като интеграция. Алън (Allen, 1963, с. 450) смята, че всеки разбира икономическата интеграция по различен начин. Затова според него един от най-важните приноси на изследването на Балаша е, че той дефинира интеграцията, доказвайки разликата между нея и сътрудничеството – интеграцията е забрана за дискриминация, а сътрудничеството само намалява неблагоприятните ефекти от нея.

Според Липси теорията на икономическата интеграция „може да бъде дефинирана като дял от теорията за митата, който се занимава с ефектите на

² Въпреки че някои автори обосновават разликата в понятията „регионална икономическа интеграция“, „икономическа интеграция“ и „регионална интеграция“ с различни географски, правно-институционални или съдържателни фактори, за целите на това изследване тези понятия се използват като еквивалентни.

географските промени в дискриминационните мерки при търговските бариери между държавите“ (Lipsey, 1960, с. 460).

Според Мачлуп (Machlup, 1977) интеграцията е процес на обединяване на отделните икономики в един по-голям икономически регион. Той, както и Стейли (Staley, 1977, р.243), твърди, че най-важното при интеграцията е „използването на всички потенциални възможности на ефективното разделение на труда“.

В България отделните автори дават различни определения на икономическата интеграция. Според И. Шикова (Шикова, 2011, с.11) „икономическата интеграция може да бъде дефинирана като процес на икономическо сближаване на национални икономики“. В. Маринов (Маринов, 1999, с.10) я дефинира като „координирано насърчаван от заинтересуваните държави процес на дълбоко, всеобхватно срастване на техните национални възпроизводствени процеси, което има обективно необратим характер и води до постепенното формиране на един относително цял стопански комплекс“. Е. Панушев (Панушев, 2003, с. 35) определя икономическата интеграция като „процес на приобщаване на националните стопанства към общи механизми на взаимодействие, при което самостоятелното им функциониране става елемент на постъпателно развитие и източник на динамика“. Ст. Савов пък свързва икономическата интеграция с „образуване на регионални икономически блокове, ... в резултат на което се увеличава икономическата им взаимозависимост“ (Савов, 1995, с. 467-468).

Обобщавайки, икономическата интеграция може да бъде разглеждана като икономическо споразумение между различни държави, целящо повишаване на благосъстоянието, което се характеризира с намаляване или премахване на тарифните и нетарифните пречки пред търговията, както и с координиране на паричната и фискалната политика, като крайната цел е постигане на пълна интеграция, включваща единни парични, фискални, социални и икономически политики, управлявани от наднационални институции.

Видове икономическа интеграция

Б. Балаша твърди, че интеграцията трябва да се разглежда едновременно като процес – мерките за отстраняване на дискриминацията между икономически агенти от различни държави, и като състояние – отсъствието на определени форми на дискриминация между националните икономики (Ballassa, 1961, с.1), т.е. да се изследва в нейната динамика или в конкретен момент (статично).

Някои автори (Леонидов, 1981, с.145; Маринов и др., 2004, с. 19-20) класифицират интеграцията като функционална (реална) – когато между националните икономики в даден интеграционен регион е налице реално преплитане и взаимно проникване, и като институционална (организирана), при която съществува нормативно определена институционална, правна и политическа рамка на интеграционния процес. Подобно разграничение се прави и от други автори, макар че те наричат двете разновидности по различен начин – формална (институционализиране, политически решения) и неформална (практически действия, взаимодействие между пазарите) интеграция (Wallace and Wallace, 2000; Шикова, 2011). Понякога нивата, до които са достигнали двата вида интеграция в даден регион, се разминават, като икономическата теория отдавна е установила честото несъответствие между относително високото равнище на формалната и ниското ниво на реалната интеграция при развиващите се страни (Mennis, Sauvant, 1976, с. 52).

Има още няколко аспекта, в които процесите и формите на изражение на интеграцията могат да бъдат разграничени едни от други – според териториалния обхват интеграцията може да е глобална, регионална и национална. Развитие на интеграцията от своя страна би могло да се разглежда в дълбочина (като съдържателен обхват на интеграционните споразумения) и в ширина (от гледна точка на държавите-членки) (Маринов, 1999, с.15).

Според средствата, с които се осъществява, интеграцията може да бъде положителна – създаване на средства, мерки и институции, подпомагачи ефективното функциониране на пазара в интеграционното пространство, и отрицателна – премахване на бариерите в търговията и пречките пред либерализацията (Шикова, 2011, с.16).

Съществува и разграничение между процеса на интеграция, протичащ между страни със сходно икономическо развитие (хомогенна интеграция), и при държави с различно такова (Proff, 1996; Маринов и др., 2004). „Приема се, че относително по-успешно се развива хомогенната интеграция. Нехомогенната интеграция, при която често си партнират промишлено развити и развиващи се страни, е свързана с редица трудности, произтичащи от структурната несъвместимост на националните икономики...“ (Маринов, 2004, с. 21).

Според обекта на интеграция някои автори (Molle, 2006; Шикова, 2011) обособяват интеграция на пазарите – премахване на пречките пред свободното движение на факторите на производството; и интеграция на политиките – създаване на обща рамка за функциониране на отделни сектори или на целите

икономики на държавите. „Някои от формите на икономическа интеграция представляват само пазарна интеграция – напр. зоната за свободна търговия, докато други изискват и интеграция на политики – икономически и паричен съюз“ (Шикова, 2011, с. 14).

Възможно е да бъде въведен и още един разграничителен критерий. От гледна точка на очакваните и реалните ефекти и ползи от икономическата интеграция би трябвало да се разграничават процесите на интеграция между развити държави, при които се търсят основно статичните и динамичните ефекти, описани в класическата и новата теория за регионалната интеграция, и тези, които протичат между развиващи се и слаборазвити страни, при които мотивацията за осъществяване на интеграцията е различна. Това ще бъде разгледано подробно в т. 1.3, където ще бъдат представени ефектите от интеграцията за развиващите се държави.

Етапи на икономическа интеграция

Икономическата интеграция има много и различни форми. Голям принос за изясняването на този въпрос има книгата на Б. Балаша от 1961 г. „Теория на икономическата интеграция“, която е широко цитирана във всички последвали изследвания на икономическата интеграция – теоретични и от гледна точка на прилаганите политики. Според Балаша съществуват четири различни етапа на икономическа интеграция – зона за свободна търговия (ЗСТ), митнически съюз (МС), общ пазар (ОП) и икономически съюз (ИС).

Формите на икономическа интеграция са еволютивни – всяка схема от по-висок ранг съдържа характеристиките на по-ниските, но и нови елементи, които я разширяват като обхват и съдържание. Те могат да се разглеждат като етапи на процес, който има като крайна цел (доколкото това е желано от участващите държави) постигането на пълна интеграция – единни парична, социална и икономическа политики и наднационални институции, чиито решения са задължителни за членуващите държави.

Доколкото всяка следваща по-напреднала форма на интеграция е свързана с отдаване на повече национален суверенитет от страна на участващите държави, те самите задават целите си в процеса на интеграция. „Преходът от един стадий към друг, по-висш, означава разширяване областите на стопанския живот – обект на интеграция...“ (Маринов, 2004, с.51). Въпреки еволютивния характер на процеса на интеграция държави, които смятат, че това е

постижимо и съответства на целите им, могат да започнат процеса направо от някое от по-високите нива.

Досега в икономическата теория няма консенсус относно точния брой и характеристиките на формите (етапите) на развитие на икономическа интеграция. В това изследване авторът предлага класификация, включваща осем етапа на интеграция, базирайки се основно на възприетия от Б. Балаша подход за определяне на съдържанието им и разликите между тях. В таблица 1 са представени етапите на интеграция с основните им характеристики, като към тях са отнесени повечето действащи към момента интеграционни споразумения в света.

Таблица 1. Етапи на икономическа интеграция – характеристики и примери

Етап на интеграционния процес	Съществени характеристики	Примери
Преференциално споразумение за търговия	По-ниски търговски бариери между страните-членки	<p>Двустранни: Споразумения за икономическо партньорство между ЕС и АКТЬ (от 2003) АСЕАН-Китай (2005) Меркосур-Индия (2009)</p> <p>Многостранни: Обща система от преференции (1971) Протокол за търговски преговори (1973) Азиатско-тихоокеанско търговско споразумение (1976) Междуправителствен орган за развитие (IGAD, 1996) Икономическа общност на централноафриканските държави (ECCAS, 1986) Латиноамериканска асоциация за интеграция (1981) Магребски съюз (UMA, 1989) Южнотихоокеанско споразумение за регионална търговия и икономическо сътрудничество (1981) Световна система от преференции между развиващите се държави (1989) Организация за икономическо сътрудничество (1992) Меланезийска ръководна група (1994) Общност на Сахел-Сахарските държави (CEN-SAD, 1998) Южноазиатско споразумение за преференциална търговия (1999)</p>

ТИПОЛОГИЯ НА СПОРАЗУМЕНИЯТА ЗА РЕГИОНАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА ИНТЕГРАЦИЯ

<p>Зона за свободна търговия</p>	<p>Нулеви мита</p>	<p>ЗСТ на АСЕАН (АФТА) Азиатско-тихоокеанско търговско споразумение (АРТА) Система за интеграция на Централна Америка (СИКА) Централноевропейска ЗСТ (СЕФТА) Централноафрикански икономически и паричен съюз (СЕМАС) Общ пазар на Източна и Южна Африка (КОМЕСА) ЗСТ на Г-3 (G3) Велика арабска ЗСТ (ГАФТА) Доминиканска република – Централноамериканска ЗСТ (DR-CAFTA) Съвет за сътрудничество в Залива (GCC) Северноамериканска ЗСТ (НАФТА) Тихоокеански съюз Южноафриканска общност за развитие (SADC) Южноазиатска ЗСТ (SAFTA) Меркосур Транстихоокеанско партньорство (TPP) Западноафрикански икономически и паричен съюз (УЕМОА) Западноафриканска парична зона (WAMZ)</p>
<p>Митнически съюз</p>	<p>Обща външна митническа тарифа</p>	<p>Андска общност (CAN) Икономическа общност на западноафриканските държави (ECOWAS) Меркосур МС на Казахстан, Беларус и Русия МС на ЕС с Андора МС на ЕС със Сан Марино МС на ЕС с Турция, Южноафрикански митнически съюз (SACU) Швейцария-Лихтенщайн Израел-Палестина</p>
<p>Общ пазар</p>	<p>Свободно движение на факторите на производство</p>	<p>Европейско икономическо пространство (ЕЕА) Европейска зона за свободна търговия (ЕФТА) Източноевропейска общност (ЕАС) Южноазиатска зона за свободна търговия (SAFTA) Общо икономическо пространство на Евразийската икономическа общност ЕС-Швейцария Канада – споразумение за вътрешната търговия (АИТ)</p>

Икономически съюз	Хармонизация на икономически политики	Европейски съюз Карибска общност (Кариком) ЕС-Монако Русия-Беларус
Икономически и паричен съюз	Обща парична политика, обща парична единица	Икономически и паричен съюз на ЕС (Еврозона) Източнокарибски паричен съюз на Кариком ЕС- Сан Марино ЕС-Андора ЕС-Монако
Пълна икономическа интеграция	Наднационална компетентност, унификация на икономическите политики	-
Политически съюз	Общи политики в областта на външните отношения и сигурността, правосъдието и вътрешните работи	-

Източник: Съставено от автора.

Най-ниската форма на икономическа интеграция е споразумението за преференциална търговия (СПТ). Това е споразумение между две или повече държави, при което стоките, произведени в рамките на съюза, са обект на по-ниски търговски бариери, отколкото произведените извън него (Panagariya, 2000, с.288). Пример за СПТ са споразуменията на ЕС със страните от Африка, Карибския и Тихоокеанския басейн.

Зоната за свободна търговия е СПТ, при което страните-членки не прилагат никакви търговски ограничения (нулеви мита) спрямо стоките, произведени в рамките на съюза. Те обаче запазват собствените си митнически политики по отношение на трети страни. В някои случаи това се нарича търговска интеграция (Hosny, 2013, с. 134). ЗСТ е дефинирана нормативно в чл. XXIV, пар. 8 от ГАТТ: „Под зона за свободна търговия се разбира група от две или повече митнически територии, в които митата и други ограничителни регулации на търговията... са премахнати на практика спрямо цялата търговия между съответните територии по отношение на продукти с произход от тези територии.“ Пример за ЗСТ е Северноамериканската ЗСТ (НАФТА), създадена през 1993 г. от САЩ, Канада и Мексико.

Митническият съюз е ЗСТ, в която държавите-членки прилагат обща външна митническа тарифа спрямо стоките, внасяни от трети страни. Тази тарифа може да е различна за отделните стоки, но не и да има разлики за отделните страни-членки. Чл. XXIV, пар. 8 от ГАТТ определя нормативно МС: „За целите на това споразумение: а) Под МС следва да се разбира създаването на единна митническа територия на мястото на две или повече такива, така че: i) митата и другите ограничителни регулации на търговията... са премахнати практически по отношение на цялата търговия на съответните територии на съюза или поне по отношение на всички търговски продукти с произход от тези територии; ii) еднакви мита и други регулации на търговията се прилагат от всички членове на съюза към търговията с територии, които не са част от съюза.“ Най-известният пример за МС е Европейската общност, създадена през 1957 г. от Германия, Франция, Италия, Белгия, Нидерландия и Люксембург.

Общият пазар е МС, при който освен по отношение на стоките е налице свободно движение и на другите фактори на производството – капитали и работна сила. Освен това за наличието на ОП е необходимо да бъдат премахнати всички пречки пред търговията (нетарифни ограничения) и координирането на определени икономически политики. Често този етап на интеграционния процес се нарича „интеграция на факторите на производството“. Европейската общност постига такъв тип интеграция през 1993 г.

Икономическият съюз е още по-задълбочена форма на интеграция, при която паричните и фискалните политики на отделните държави се хармонизират и дори унифицират. На основата на общия пазар се интегрират икономическите политики в различни области, формират се общи подходи и координирано финансиране. Премахването на дискриминацията се обвързва с определена степен на съгласуване на националните икономически политики с цел заличаване на различията помежду им. Този етап често се нарича „интеграция на политики“.

Крайната степен на ИС е икономическият и паричен съюз (ИПС). При него се създава общ валутнокурсен механизъм, който прераства в емитирането на обща парична единица, функционираща на общия пазар. Налице е обща парична политика, както и координиране на макроикономическите политики на държавите-членки. Пример за ИПС е Еврозоната в рамките на ЕС, в която от 2001 г. има обща парична единица – еврото.

Балаша говори и за още един етап на интеграционния процес – пълната икономическа интеграция (ПИИ), която „предполага унификация на валутната, фискалната, социалната и антицикличната политика и изисква

учредяването на наднационална власт, чиито решения са задължителни за държавите-членки“ (Balassa, 1961, с.2). Тук и формулирането, и провеждането на икономическите политики е изключителна компетентност на институциите на интеграционната общност.

Според някои автори съществува и друг етап на интеграционния процес, който обаче е силно политически. При него крайната политическа цел на интеграцията е политическият съюз (ПС), при който интеграцията се допълва в области, засягащи по-силно националния суверенитет. Досега няма интеграционна общност, която да е постигнала завършеност в този етап на интеграцията, въпреки че ЕС полага усилия за задълбочаване на политическата интеграция с цел да се превърне в реално действащ политически съюз с въвеждането на общо гражданство и опитите за провеждане на общи политики в областите на външните работи, сигурността, правосъдието и вътрешните работи.

Таблица 2. Типология на формите на интеграция

		СПТ	ЗСТ	МС	ОП	ИС	ИПС	ПИИ	ПС
Свобода на движение в рамките на общността	Стоки (мита)								
	Стоки (нетарифни огр.)								
	Услуги								
	Капитали								
	Работна ръка								
Общи външни бариери	Стоки (мита)								
	Стоки (нетарифни огр.)								
	Услуги								
	Капитали								
	Работна ръка								
Общи политики	Митническа тарифа								
	Парична политика								
	Икономически политики								
	Суверенни политики								

Легенда: липсва; непълна; пълна.

Източник: Съставено от автора.

Институционална рамка на икономическата интеграция

Формалната институционализирана интеграция се осъществява в съответствие с определени двустранни или многостранни договори, които изразяват интересите и очакванията в рамките на интеграционния процес на отделните участващи в него държави.

Тези споразумения, макар и изразяващи волята на суверенни държави, трябва да са съобразени със съответните правила в международното сътрудничество, определени от международни организации като Организацията на обединените нации (ООН), Световната търговска организация (СТО), Международния валутен фонд (МВФ) и др., в области като демокрация, световна сигурност, околна среда, защита на правата на човека и т.н. Съществуват и конкретни международно установени икономически норми, на които трябва да се подчиняват споразуменията за икономическа интеграция. По отношение на търговската либерализация например задължително се прилага принципът на най-облагодетелствана нация, установен в чл. I от Общото споразумение за търговията и митата (ГАТТ).

Нормативната основа на изграждането, функционирането и развитието на икономически общности са договорите за тяхното създаване. Те могат да бъдат „договори за институционализиране на регионални икономически общности и съюзи и договори за регионално, междурегионално и двустранно търговско-икономическо либерализиране, ... които определят правната рамка на интеграционните общности, целите, ценностите, принципите, политиките и организационните им форми, институциите и компетенциите им, условията за присъединяване на други държави и за развитие на международно сътрудничество... и институционализират последователно различни политики за постигане на целите на интеграцията, вкл. зони за свободна търговия, общи пазари, икономически и парични съюзи“ (Димова, 2011, с.368).

***

Регионалната икономическа интеграция е една от основните тенденции на развитие на международните икономически отношения през последните десетилетия. Има многобройни примери, на практика навсякъде по света, които показват, че това не е изолирано събитие, а е истински глобален феномен. Задълбочаването на регионалната интеграция в редица области е подкрепяно от регионални инициативи, особено в сферата на търговията, което води до

създаването на много различни по своя географски и същностен обхват регионални споразумения и общности. През последните десетилетия световната търговия става все по-отворена и по-малко дискриминираща и все повече държави се присъединяват към подобни обвързващи споразумения. Самите търговски споразумения от своя страна все повече се задълбочават и разширяват, включвайки нови политики като търговията с услуги, чуждестранните инвестиции, интелектуалната собственост и т.н. Възможностите, които предоставят различните форми на икономическа интеграция, както и начините и методите за оползотворяването им все повече се увеличават.

ЛИТЕРАТУРА

- Димова, Р. 2011. Международни икономически отношения. София: УИ „Стопанство“.
- Леонидов, А. 1981. Буржоазната теория за икономическата интеграция (Критичен анализ). В: Империалистическата икономическа теория на съвременния етап. София.
- Маринов, В. 1999. Регионална икономическа интеграция. София: УИ „Стопанство“.
- Маринов, В., М. Савов, М. Петров, М. Славова, Д. Хаджиниколов и С. Кръстев. 2004. Европейска икономическа интеграция. София: УИ Стопанство.
- Маринов, Г., И. Илиев и др. 2014. Европейска икономическа интеграция. Варна: Изд. „Онгъл“.
- Панушев, Е. 2003. Икономическа интеграция в Европейския съюз. София: „Некст“.
- Савов, С. 1995. Световна икономика. Велико Търново: ИК „Люрен“.
- Шикова, И. 2011. Политики на Европейския съюз. София: УИ “Св. Климент Охридски”.
- Allen, R. L. 1963. Review of The theory of economic integration, by Bela Balassa. Economic Development and Cultural Change 11 (4): pp. 449-454.
- Balassa, B. 1961. The Theory of Economic Integration. Homewood, Illinois: Richard D. Irwin.
- Hosny, A.S. 2013. Theories of Economic Integration: A Survey of the Economic and Political Literature. International Journal of Economy, Management and Social Sciences 2 (5) May 2013, pp. 133-155.
- Kahnert, F, P. Richards, E. Stoutjesdijk, and P. Thomopoulos. 1969. Economic integration among developing countries. Paris: Development Center of the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD).
- Lipsey, R. G. 1960. The theory of customs unions: A general survey. The Economic Journal 70 (279): pp. 496-513.
- Machlup, F. 1977. A history of thought on economic integration. New York: Columbia University Press.
- Mennis, B. K.P. Sauvant. 1976. Emerging Forms of Transnational Community. London.

- Molle, W. 2006. The Economics of European Integration – Theory, Practice, Policy. Fifth edition. Ashgate.
- Panagariya, A. 2000. Preferential trade liberalization: The traditional theory and new developments. *Journal of Economic Literature* 38 (2): pp. 287- 331.
- Proff, H. and H.V. Proff. 1996. Effects of World Market Oriented Regional Integration on Developing Countries. *Intereconomics*, Vol. 31, Iss. 2., pp. 84-94.
- Staley, Ch. E. 1977. Review of A history of thought on economic integration, by Fritz Machlup. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 434: pp. 242-243.
- Wallace, H. and W. Wallace, eds. 2000. Policy-making in the European Union. 4th edn, Oxford: Oxford University Press.